

Vzpouora malých a český scénář

08.února 2007 Ladislav Mrklas

Nizozemské volby se zařadily do dlouhé řady volebních remíz, které se staly v současné Evropě výrazným trendem. Pravice ani levice nemají v nizozemském parlamentu po volbách jasnou většinu a největším překvapením se stal fakt, že dvě největší strany - pravicový Křesťanskodemokratický appel a levicová Strana práce - nedostaly poprvé po desítkách let tolik hlasů, aby měly společně většinu v dolní komoře parlamentu. Takovou situaci můžeme přirovnat ke stavu, kdyby v České republice volby dopadly tak, že by ODS s CSSD neměly většinu v parlamentu.

Relativním vítězem voleb se přesto stala největší pravicová strana v zemi Křesťanskodemokratický appel (CDA). Její předseda Jan-Peter Balkenende dokázal svou stranu potřetí za sebou dovézt do volebního cíle na prvním místě. Balkenende měl ale letos velmi těžkou pozici, protože za za tři roky své druhé vlády vsadil na politiku velmi výrazných rozpočtových škrťů a další hospodářské reformy. Z tohoto pohledu se jeví udržení první pozice pro křesťanské demokraty jako určité překvapení. A to zvláště v situaci, kdy vstupovali do volebního klání s preferencemi slabšími než opoziční Strana práce a po vládní krizi. Tu vyvolal rozpor mezi dvěma liberálními stranami, které byly ve vládní koalici s CDA. Liberálně pravicová Lidová strana pro svobodu a demokracii (VVD) se tvrdě postavila za svou ministryni pro otázky migrace Ritu Verdonkovou, která prosazovala přísnější kurs vůči přistěhovalcům. Naproti tomu menší a spíše levicově liberální strana Demokraté '66 žádala po aféře s bývalou poslankyní Hirsi Ali odchod ministryně a podmínila jím své setrvání ve vládě. Balkenende se postavil na stranu VVD a koalice se rozpadla. Balkenende pokračoval ve vládnutí s menšinovou koalicí jen s VVD. Vládu navíc podporovala protipřistěhovalecká Listina Pima Fortuyna. Přesto se Balkenende rozhodl zkrátit funkční období dolní komory parlamentu a vypsát předčasné volby.

Napínavá volební kampaň

Hlavním tématem předvolební diskuze se staly ekonomické otázky. Balkendovy vlády v posledních čtyřech letech prosadily sérii velmi ambiciozních hospodářských reforem. Koalice snížila daně, omezila vymoženosti sociálního státu a reformovala investice do vzdělávání. Levicová opozice spolu s odbory pořádala proti snahám vlády velké demonstrace a kritizovala, že reformy byly nastartovány v době recese.

Před volbami se vyprofilovaly tři názory na budoucí ekonomickou politiku vlády. Křesťanští demokraté byli přesvědčeni, že reformy jsou hotové a již není třeba podnikat další bolestivá opatření, levice chtěla vše vrátit zpět a liberální VVD usilovala o prohloubení reforem.

Jak už popis vládní krize ukázal, klíčovým tématem politické debaty v Nizozemsku se stala otázka imigrace. ta se objevila v předvolební diskusi zejména v souvislosti se skupinou 26 tisíc přistěhovalců, jejichž řízení o udělení azylu trvalo déle než pět let. Levice chtěla všem udělit povolení k pobytu, CDA, VVD a nová Strana svobody, která vznikla oddělením z VVD, to omítly. Obávaly se, že by to znamenalo jen lákadlo pro delší přistěhovalce. Menšinovým, ale mediálně vděčným obsahem kampaně se navíc stalo i schválení zákona o zákazu nošení islámské burky.

Malé strany vítězí, velké se drží nebo ztrácejí

V samotných volbách křesťanští demokraté v podstatě udrželi svou pozici, jejich bývalí koaliční partneři ale výrazněji ztratili. Ztráta postihla ale i hlavní opoziční Stranu práce. Zisky zaznamenaly naopak menší strany. Hlavním vítězem se stala Socialistická strana, která stojí nalevo od Strany práce, ještě v osmdesátých letech měla maoistický program a dnes patří ke krajní levici. Socialisté narostli z devíti mandátů na dvacet pět. Mandáty zdvojnásobila i Křesťanská unie (CU) – fundamentalistická protestantská strana s levicovým ekonomickým programem. Nově v parlamentu zasedne Strana svobody, která svůj úspěch postavila téměř výhradně na kritice přistěhovalců, a naopak levicová Strana zvířat – první zvířecí strana zastoupená v některém z evropských parlamentů.

Nekonečné sestavování vlády

V Nizozemsku královna po volbách vždy nejprve jmenuje tzv. informátora (informateur), který zjistí možné koalice. Informátor se většinou rekrutuje z bývalých politiků a není již aktivní ve stranických strukturách. Následně královna vybere tzv. formatéra (formateur). Ten už řídí jednání mezi stranami, které chtějí vytvořit konkrétní koalici. Formatér se většinou stane dalším premiérem.

Nyní však Nizozemsko ještě dva měsíce po volbách v jednáních příliš nepokročilo. Podobně jako v České republice se čeká na výsledky březnových regionálních voleb, které přímo ovlivní složení horní parlamentní komory. Jednání o vládě nyní řídí již druhý informátor. Zdá se, že vše nyní spěje ke koalici křesťanských demokratů, sociálnědemokratické Strany práce a fundamentalistické Křesťanské unie. Sestavování se ale podobá tomu českému, žádný zvrát není předem vyloučen.